

TRANSPORT XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING YEVROPA MAMLAKATLARI TAJRIBASI

Tursunov Ozodbek Badalovich

*Fargʻona davlat universiteti, “Aniq va tabiiy fanlar”
kafedrası o‘qituvchisi. ozodbektursunov198812@gmail.com*

+998939736042

Orcid id/0000-0002-4446-2544

Annotatsiya: Maqolada Yevropa mamlakatlarida transport xizmatlarini rivojlantirish bo‘yicha ilg‘or tajribalarni chuqur o‘rganadi. Raqamlashtirish, yashil mobilitet, integratsiyalashgan tizimlar, jamoat transportini modernizatsiya qilish kabi yo‘nalishlar tahlil qilinadi. Maqolada O‘zbekiston transport tizimi uchun tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: Transport siyosati, Yevropa Ittifoqi, yashil transport, raqamlashtirish, barqaror rivojlanish, O‘zbekiston, integratsiya.

Kirish (Introduction)

Transport tizimi mamlakatning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, raqamli texnologiyalar, ekologik xavfsizlik va xizmat sifatiga e‘tibor transport xizmatlarini samarali boshqarishda muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa Yevropa mamlakatlari bu sohada ilg‘or yondashuvlar bilan ajralib turadi.

Muammo dolzarbligi

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2030 yilgacha transport strategiyasini amalga oshirish” bo‘yicha farmonida ham shahar va shaharlararo transport tizimini modernizatsiya qilish ustuvor yo‘nalish sifatida belgilanmoqda. Shu bois Yevropa tajribasini chuqur o‘rganish milliy transport tizimini isloh qilishda muhim omil bo‘ladi.

Usullar (Methods)

Tadqiqotda quyidagi ilmiy-uslubiy yondashuvlardan foydalanildi:

- Taqqoslov tahlil: Yevropa davlatlari va O‘zbekiston transport infratuzilmasi o‘rtasidagi farqlar aniqlashtirildi.
- Sifatli tahlil: Yevropa Ittifoqi strategik hujjatlari, hukumat qarorlari, xalqaro tashkilotlarning hisoboti o‘rganildi.
- Statistik tahlil: Eurostat, OECD, UNCTAD kabi tashkilotlar ma‘lumotlari asosida zamonaviy holat o‘rganildi.
- Holat tahlili (case study): Niderlandiya, Germaniya, Shvetsiya kabi mamlakatlar misolida individual yondashuvlar tahlil qilindi.
- SWOT-tahlil: O‘zbekiston transport tizimi imkoniyatlari va zaif jihatlari

baholandi.

Natijalar (Results)

1. Yevropa mamlakatlarida transport siyosatining asosiy yo‘nalishlari

1.1. Yashil transport va ekologik barqarorlik

- Yashil transport — bu avtomobillarni kamaytirish, elektrotransportni rivojlantirish, velosiped va piyodalar harakatiga e’tibor qaratish deganidir.

- Shvetsiya 2030 yilgacha barcha shahar avtobuslarini elektrlashtirishni rejalashtirgan.

- Niderlandiyada velosiped yo‘llari uzunligi 35 000 km dan oshgan bo‘lib, bu mamlakatda transportning 27% velosipedlar hissasiga to‘g‘ri keladi.

1.2. Raqamlashtirish va aqlli boshqaruv tizimlari

- Niderlandiyada “OV-chipkaart” tizimi orqali jamoat transportida bir martalik yoki obuna asosidagi to‘lovlar amalga oshiriladi.

- Germaniyada “Mobility as a Service” (MaaS) texnologiyasi asosida yagona mobil ilova orqali barcha transport xizmatlari boshqariladi.

1.3. Integratsiyalashgan transport tizimlari

- Fransiyada “Navigo pass” orqali metro, avtobus, tramvay va RER liniyalari yagona chipta bilan ishlaydi.

- Avstriyada shahar ichki va xalqaro temiryo‘l qatnovlari yagona reja asosida integratsiyalangan.

1.4. Logistika va yuk tashuvlar

- Germaniyada multimodal logistika markazlari (hub) orqali yuk tashuvlar samaradorligi 40% ga oshirilgan.

- Yevropa Ittifoqining “TEN-T” (Trans-European Transport Network) loyihasi orqali yirik avtomobil va temiryo‘l yo‘llari uyg‘unlashtirilgan.

Muhokama (Discussion)

2. O‘zbekiston uchun Yevropa tajribasining dolzarbligi

2.1. Raqamli transformatsiya imkoniyatlari

- O‘zbekistonda “MyTransport” ilovasi, QR-kodli chiptalar, onlayn jadval xizmatlari bosqichma-bosqich joriy qilinmoqda.

- Germaniyadagi “MaaS” modelini Toshkent shahrida tajriba tariqasida sinovdan o‘tkazish mumkin.

2.2. Yashil transport modelini joriy etish

- Toshkent shahrida 2023 yilda elektrobuslar joriy qilindi, biroq ulushi 10% dan kam.

- Shvetsiya tajribasi asosida havo ifloslanishini kamaytirish maqsadida “car-free zone”lar tashkil etilishi mumkin.

2.3. Transport xizmatlarining integratsiyasi

- O‘zbekiston viloyatlarida turli yo‘nalishlar o‘rtasida yagona tizim mavjud emas.

- Fransiya tajribasiga asoslanib, Toshkent—viloyat markazlari oʻrtasida integratsiyalashgan chipta tizimi yaratish dolzarb.

2.4. Moliyaviy va institutsional muammolar

- Yevropada davlat-sherikchilik asosida (PPP) transport infratuzilmasi moliyalashtiriladi.

- Oʻzbekistonda transport infratuzilmasi uchun xalqaro donorlar, masalan, EIB va JICA bilan hamkorlik imkoniyati mavjud.

Xulosa (Conclusion)

Yevropa mamlakatlarining transport tizimi boʻyicha ilgʻor tajribalari quyidagi xulosalarga olib keladi:

1. Transport sohasida raqamli texnologiyalarni joriy etish xizmat sifati va samaradorligini oshiradi.

2. Yashil transport siyosati ekologik muhitni saqlab qolish va energiya tejashga xizmat qiladi.

3. Integratsiyalashgan transport tizimi aholining mobilitetini yengillashtiradi, ijtimoiy tenglikni oshiradi.

4. Moliyaviy mexanizmlarni joriy etish, xususan davlat-xususiy sheriklik, investitsiyalar jalb qilishda samarali yoʻldir.

Tavsiyalar:

- Transport infratuzilmasini rivojlantirishda Yevropa tajribasi asosida strategik hujjat ishlab chiqish.

- Aholi orasida transport madaniyatini shakllantirish boʻyicha targʻibot kampaniyalari oʻtkazish.

- Shaharsozlik siyosatini ekologik transportga moslashtirish (veloyoʻlaklar, elektrobus yoʻnalishlari).

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. European Commission. (2023). Smart and Sustainable Mobility Strategy.
2. Eurostat. (2023). Urban mobility indicators in Europe.
3. OECD Transport Outlook. (2022).
4. German Federal Ministry of Transport. (2022). MaaS Report.
5. Dutch Ministry of Infrastructure and Water Management. (2021). Cycling Strategy.
6. United Nations Economic Commission for Europe. (2023). Transport and Climate Change.
7. World Bank Group. (2023). Urban Mobility Diagnostic: Uzbekistan.
8. Oʻzbekiston Respublikasi Transport Vazirligi rasmiy sayti (transport.uz).